

# Laudatio Olympiade Nederlands 2023-2024

Bijen kunnen al dansend in de lucht hun soortgenoten duidelijk maken waar er nectar te vinden is. Afrikaanse meerkatten beschikken over een heel gamma van kreten om aan te geven welk gevaarlijk dier zich in hun omgeving bevindt. Dolfijnen communiceren met elkaar met piep- en klikgeluiden. Maar geen enkel dier is in staat op eigen houtje de taalvaardigheid te bereiken van een driejarig kind dat in normale omstandigheden opgroeit.

Welke eigenschap is er dan ook meer eigen aan de mens dan de taal? Het instrument bij uitstek waarmee hij of zij niet alleen telt, maar ook vértelt, zingt en dicht. Welke wetenschap kan bijgevolg een relevanter, breder en gediversifieerder onderzoeksgebied voor zich opeisen dan de studie van de taal? Van haar klanken tot haar meest complexe literaire constructies; studie van de taal als voertuig van kennis en leugen, van verlangen en verwensing, van troost en bedreiging, van reflectie en emotie, van liefde en haat, of van schoonheid en gruwel; studie van de taal als verraadster van iemands herkomst of afkomst, van wat iemand is of wil worden, van de groep waar iemand bij hoort of bij wil horen; van *jouw* taal die zo anders is dan die van je ouders en grootouders, en zeker van je voorouders van eeuwen geleden. En hoe kun je taal in al die zo-even genoemde dimensies – en er zijn er nog veel andere – beter en met meer nuances beschrijven en bestuderen dan wanneer het gaat om de taal die je elke dag hoort en spreekt, het Nederlands?

Hoe divers en geschakeerd de studie van het Nederlands, de neerlandistiek, wel is, blijkt uit de ongemeen brede waaier van onderzoeksthema's waar de finalisten van de Olympiade Nederlands 2023-2024 hun beste krachten aan hebben gewijd. **Tim Benes** bijvoorbeeld onderzocht een belangrijke bouwsteen uit de verteltheorie, namelijk de ruimte, in twee hedendaagse romans, *De avond is ongemak* van Lucas Rijnveld en *Dorsvloer vol confetti* van Franca Treur. De tegenstelling tussen het gelovige dorp en de heidense stad verbeeldt er op een subtiele manier de houding van de hoofdpersonages tegenover de christelijk-gereformeerde traditie van hun familie en milieu, en zet daarmee de lezer zelf tot reflectie aan. **Jurre Klomp** boog zich over het actuele, belangwekkende en ook controversiële thema van genderneutrale voornaamwoorden in het Nederlands. Hij ging in een enquête na in hoeverre genderneutrale voornaamwoorden door jongere en oudere generaties gekend, beoordeeld, gebruikt of integendeel gemeden worden. Van zijn onderzoek onthoud ik onder meer de prikkelende conclusie dat Vlamingen kritischer staan tegenover genderneutrale woorden dan Nederlanders, een conclusie die om verder onderzoek vraagt: waarom zou dat zo zijn? Dat ook op het eerste gezicht heel onopvallende taalverschijnselen buitengewoon subtiel kunnen zijn, blijkt uit de bijdrage van **Louis Van Acker**. Louis zette een uitgebreid veldonderzoek op naar het gebruik van intensiveerders in het overgangsg gebied tussen het Oost-Vlaams en het Brabants. Intensiveerders zijn kleine woordjes als *zeer*, *heel* en *erg*, maar ook – in deze regio toch – *kei*, *mega*, of – excusez le mot – *fucking*. Die laatste woorden worden echter niet door iedereen even vaak gebruikt, zo blijkt uit zijn onderzoek. Terwijl de zo-even genoemde woorden jongeren in de mond bestorven liggen, leggen volwassenen een voorkeur voor intensiveerders als *super*, *heel*, *wree* of *neig* aan de dag. Ook de combinatiemogelijkheden van deze woordjes kunnen verschillen: waar *fucking* of *enorm* vooral in een negatieve context wordt gebruikt, blijken *super*, *kei*, *mega*, *wree* vooral met positieve qualificaties verbonden. In zijn filmpje 'Wat is straatpoëzie?' geeft **Finn van Bladel** een antwoord op deze vraag aan de hand van twee straatgedichten in het dorp Rupelmonde. Die worden door hem voortreffelijk en op een persoonlijke wijze geïnterpreteerd, met aandacht niet alleen voor de tekst, maar ook voor

de plaats waar de gedichten zijn aangebracht en de wijze waarop ze in beeld zijn gebracht. Aan zijn analyse koppelde Finn ook een enquête bij voorgangers: wisten zij wel van die gedichten die ze mogelijk iedere dag passeerden? Het antwoord was – bemoedigend voor het straatdichterschap – wel degelijk positief. **Sarah Verbeiren** wist ons dan weer op een uiterst innemende wijze in te pakken met een onderzoek naar een motief uit de kinder- en jeugdliteratuur: werden poppen in prentenboeken van de jaren '70 op een andere manier uitgebeeld dan in het laatste decennium? Haar steekproef suggereert dat dit inderdaad het geval is, en dat poppen in recente jeugdliteratuur op een minder voorspelbare wijze – niet langer als voorwerp van moederlijke zorg – en vaak ook in andere gedaantes – bijvoorbeeld als knuffelbeer of zelfs als dinosaurus – voorkomen dan een halve eeuw geleden. Uitgebreider onderzoek zou deze conclusie moeten bevestigen en aan het licht moeten brengen of deze evolutie van wat op het eerste gezicht een onbelangrijk detail lijkt, iets zegt over veranderde, wellicht meer genderneutrale verwachtingen die door auteurs, maar ook door opvoeders in het algemeen, ten aanzien van meisjes worden gekoesterd. Het onderzoek van **Elisa Wilders** bracht ons dan naar de middeleeuwen, meer bepaald naar de weinig bekende *Roman van Jonathas en Rosafiere*. Elisa maakt duidelijk hoezeer deze roman overeenkomsten vertoont met het veel bekendere verhaal van de non Beatrijs, en er wellicht ook door beïnvloed is. Dat de *Roman van Jonathas en Rosafiere* veel minder bekend is, zou dan ook meer te maken kunnen hebben met de zeer defecte en dus onvolledige wijze waarop dit verhaal tot ons gekomen is dan met de kwaliteit van het verhaal.

De bijdragen die ik tot nu toe genoemd heb, waren allemaal van een goed niveau en de juryleden hebben elkaar moeten bekennen dat het moeilijk was om tot een rangschikking te komen. Dat hebben wij ook niet geprobeerd, en wellicht heeft de oplettende toehoorder gemerkt dat ik de finalisten zo-even in alfabetische volgorde heb genoemd. Maar onze taak was wel om uiteindelijk één winnaar aan te wijzen. In onze deliberaties bleken uiteindelijk drie bijdragen met elkaar om de bekroning te concurreren.

**Amélie Snaet** verdiepte zich in de liedcultuur van de zeventiende eeuw. Jonge vrouwen en dames uit gegoede kringen in de Spaanse Nederlanden legden vriendenalbums aan of lieten verzamelhandschriften vervaardigen met de in die tijd uit Frankrijk geïmporteerde en zeer geliefde *airs de cour*, liefdes- en dansliederen in het Frans, hoewel ze zelf vaak Nederlandstalig waren. Op een treffende wijze maakte Amélie een brug naar het heden door de verzamelactiviteit van deze gegoede dames te vergelijken met onze hedendaagse Spotifylijsten. Een gedurfde vergelijking waarmee zij de liedcultuur van het verleden tot leven bracht, zonder dat ze ook maar één toegeving deed aan het sérieux van haar onderzoek. Met haar bijdrage toonde Amélie overtuigend aan dat diepgang en vulgarisatie niet aan elkaar tegengesteld hoeven te zijn.

Dat was zo mogelijk nog meer het geval met de bijdragen van de twee overblijvende kandidaten, **Nils Van Bocxlaer** en **Sil De Backer**. Kiezen was hier verliezen en alle juryleden betreurden het dat het niet mogelijk was om beiden tot laureaat uit te roepen. Leek het onderwerp van Nils Van Bocxlaer – een opvoeringsanalyse van de Middelnederlandse sotternie *Lippijn* – op het eerste gezicht weinig origineel, dan kwam de jury al vlug onder de indruk van de kwaliteit van uitvoering en presentatie van het onderzoek. In een beknopt, maar zeer overzichtelijk bestek wist Nils alle denkbare aspecten aan bod te brengen – genre, publiek en intertekst – en door zijn uiteenzetting knap te larderen met korte fragmenten van een opvoering, met knappe suggesties voor de mogelijke opvoering van cruciale scènes en met korte uitweidingen over de houding van het publiek tijdens middeleeuwse opvoeringen wist hij dit middeleeuwse stuk heel sterk tot leven te brengen. Bovendien maakte hij

voortreffelijk gebruik van het medium film dat hem ter beschikking stond en sprak hij een zeer levendig en uitermate verzorgd Nederlands. “Een perfect minicollege”, zo werd zijn bijdrage door een van de juryleden, met instemming van alle anderen, genoemd. Het lijkt geen twijfel dat Nils een perfecte ambassadeur is van de neerlandistiek en dat zijn competenties nu al op hetzelfde niveau zijn als die van een gevorderde student.

Maar dat geldt ook voor de andere overgebleven finalist, **Sil De Backer**, die een heel pakkende en boeiende presentatie bracht in een zeer vermakelijke en geanimeerde stijl, met een guitige uitsmijter aan het eind. Zijn bijdrage ‘Moelastaaf, tezzipunt, moebolus? Een sociolinguistisch onderzoek naar de naamgeving van fictieve frituursnacks’ steunde op een zeer breed opgezette enquête, is goed uitgevoerd, levert potentieel zelfs publiceerbare resultaten op, en leent zich in ieder geval voor verdere exploratie. Vernieuwend was zijn conclusie dat niet alleen de puntige of ronde vormen van de snacks, maar ook hun smaak (romig of scherp) de keuze voor namen met scherpe of juist ronde klanken in de hand werkte. Veeleer dan een bijdrage voor een geslaagde *public relations*-campagne van nieuwe frituursnacks levert zijn onderzoek vooral interessante inzichten op over de invloed van synesthesie op taal. Knap was ook dat hij een van de minder overtuigende resultaten van zijn onderzoek zelf voor het voetlicht bracht en een alternatieve hypothese ter verklaring voorstelde. Sil's bijdrage geeft een goed idee hoe voortreffelijk onderzoek in de neerlandistiek eruit kan zien.

Het was zoals gezegd zeer moeilijk voor de jury om tussen de twee laatste kandidaten een keuze te maken. Na langdurig wikken en wegen en op elkaar inpraten werd uiteindelijk besloten om **Sil De Backer** uit te roepen tot laureaat van de Olympiade Nederlands 2024, vanwege de omvang en het vernieuwende karakter van zijn onderzoek, de methodische degelijkheid ervan, en zijn voortreffelijke presentatie.

Frank Willaert  
in naam van de voltallige jury